

אלול – סליחות, שופרות, ומזמור כ"ז
הרב מואיז נבון

~ סליחות ~

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפא סעיף א
נוהגים לקום באשמורת [בסוף הלילה מיד קודם אור הבוקר - פרי מגדים] לומר סליחות ותחנונים מראש חדש אלול ואילך עד יום הכפורים.

משנה ברורה סימן תקפא - נוהגים לקום באשמורת - דסוף הלילה הקדוש ברוך הוא שט בעוה"ז והוא **עת רצון**. ומה שנהגו **מר"ח** שאז עלה משה בהר סיני לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה משה עלה להר שלא יטעו עוד אחר ע"ז, **והוי עת רצון**. ואיכא אסמכתא מקרא **אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול** וס"ת עולה מ' כנגד ארבעים יום מר"ח אלול עד יוה"כ כי באלו ארבעים יום התשובה מקובלת להיות לבו קרוב אל דודו בתשובה ואז דודו קרוב לו לקבל תשובתו **מאהבה** ועוד סמך מקרא ומל ד' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך ר"ת אלול:

לקוטי תורה, בעל התניא, פרשת ראה דף לב - אני לדודי ודודי לי. ר"ת אלול. **והענין כי באלול מתחיל בחי' אני לדודי דהיינו בחי' אתערותא דלתתא עד ר"ה ויוה"כ ... שמר"ה עד יוה"כ הוא בחינת ... יראה לפי שאז הוא זמן התגלות מלכותו ית'. ... והנה נודע שבאלול הוא זמן התגלות י"ג מדות הרחמים, ... יובן ע"פ משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה ואז רשאים כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו הוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם. ובלכתו העירה הרי הם הולכים אחריו. ואח"כ בבואו להיכל מלכותו אין נכנסים כ"א ברשות ואף גם זאת המובחרים שבעם ויחידי סגולה. וכך הענין, על דרך משל, בחודש אלול יוצאין להקביל **אור** פניו ית' בשדה, כי הנה כתיב, "יאר ה' פניו אליך" שהוא ענין הארת י"ג מדות שיהי' פנים בפנים דהיינו שיאיר גילוי פנימיות רצונו ית' למקור נש"י ע"י שיהיה עיקר פנימיות רצונו אליו ית' **לדבקה** בו בלב ונפש מעומקא דליבא **במסירת נפש** כמ"ש במ"א, והארה זו היא נמשכת מבחי' אל שהוא ראשית כל הי"ג מדות ומקורן וכללותן, ...**

~ שופר ~

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפא סעיף א - הגה: ומנהג בני אשכנז אינו כן, אלא מראש חדש ואילך מתחילין לתקוע אחר התפלה שחרית, ויש מקומות שתוקעין ג"כ ערבית;

טור אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפא

תניא בפרקי ר"א: בר"ח אלול אמר הקדוש ברוך הוא למשה עלה אלי ההרה שאז עלה לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה משה עלה להר שלא יטעו עוד אחר ע"ז והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר (תהלים מ"ז) עלה אלהים בתרועה וגו' לכן התקינו חז"ל שיהו תוקעין בר"ח אלול בכל שנה ושנה וכל החדש כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה שנאמר (עמוס ג:ו) אִם-יִתְקַע שׁוֹפֵר פְּעִיר וְעָם לֹא יִחְרְדוּ וגו' וכדי לערבב השטן וכן נוהגין באשכנז לתקוע בכל בוקר וערב אחר התפלה ...

רמב"ם הלכות תשובה פרק ג

... עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה, ...

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפו סעיף א

שופר של ראש השנה מצותו בשל איל וכפוף; ובדיעבד, כל השופרות כשרים ... ומצוה בכפופים ...

משנה ברורה סימן תקפו (ה) ומצוה בכפופים וכו' -

... דתקון רבנן לתקוע בכפוף לסימן שיכפפו לבם למקום בתפלה משא"כ שופר של אֵיל אינו תיקון רבנן לתקוע דוקא בשל אֵיל אלא מנהג שנהגו כל ישראל מעולם לזכר עקידה ואיכא בזה **מצוה מן המובחר**. ...

~ מזמור כ"ז ~

משנה ברורה סימן תקפא

עד יוה"כ - ונוהגין במדינתנו מר"ח אלול עד יוה"כ לומר בכל יום אחר גמר התפלה מזמור לְדָוִד יְקִיֵּץ אֹרֵי [וְיִשְׁעֵי מִמִּי אֵיךָ יְקִיֵּץ מְעוֹז חַי מִמִּי אֶפְתָּח] - בוקר וערב ... :

ספר שם טוב קטן, [1706, גרמניה], ר' בנימין בינש, דף י

הא לך סוד גדול: כל האומר מזמור זה מר"ח אלול עד אחר שמחת תורה ואפילו גזרה רעה כתובה על האדם מן השמים יכולה לבטלה ומבטל מעליו כל גזרות רעות וקשות. ויוצא בדימוס זכאי בדין וצריך להזהר מאוד ומאוד שיאמר זה המזמור ערב ובוקר דבר יום ביומו מר"ח אלול עד אחר שמחת תורה אזי הוא מובטח שיוציא שנותיו וימיו בטוב ויערב לו ויכניע עיניו כל מיני מקטריגים: הטעם כי מר"ח אלול נפתחו י"ג מקורין דיי"ג מכילין דרחמי והם מתגלגלין ומאירין למטה ובמזמור זה יש י"ג שמות הוי"ה והם כנגד ... י"ג מכילין דרחמי עליונים ותחתונים...

ה' ה' אל רזום וזמן ארץ אפים רב וזסד ואמת נצר וזסד לאלקים נשא עון ופשיע וזסדא ונקא

ויקרא רבה (וילנא) כא ד - רבנן פתרין קרא [המזמור מתכון לימים נוראים]: בראש השנה ויום הכפורים: "אורי" בראש השנה, ו"ישעי" ביום הכפורים... [עץ יוסף - אורי בר"ה: שמוציא לאור משפטינו ... שהופך מדת הדין לרחמים לישראל. וישעי ביוה"כ: שמוחל עונותינו והיא תשועת הנפש.]

ר' צדוק הכהן מלובלין - רסיסי לילה אות נד

וזה שאמרו (ויקרא רבה כא, ד) על פסוק (תהלים כז, א) אורי וישעי: "אורי" בראש השנה שאז החודש מתכסה ואין אור גלוי עדיין כלל. רק מצד הידיעה דהשם יתברך הוא אומר דגם בכיסוי כזה יש אור והוא אורי להאיר ההשתדלות דלזה צריך אור מאיר לרגלו ונתיבו לדעת באיזה דרך מהלך. והאור בא על ידי תוקף היראה שהוא אותיות ראה דעל ידי זה זוכה להיות "יצחק מראה להם [לישראל, את] הקדוש ברוך הוא בעינים" (שבת פט ב) ויזכה להארת פניו יתברך שיאיר לו לראות באיזה דרך מהלך ויאיר לו בחשכת לילה והחודש המתכסה: ...

תלמוד בבלי מסכת שבת דף פט עמוד ב - אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב "כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמו"? לעתיד לבא יאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם: בניך חטאו לי. אמר לפניו: רבונו של עולם - ימחו על קדושת שמוך. אמר: אימר ליה ליעקב, דהוה ליה צער גידול בניס, אפשר דבעי רחמי עליהו. אמר ליה: בניך חטאו. - אמר לפניו: רבונו של עולם, ימחו על קדושת שמוך. - אמר: לא בזקנים טעמא, ולא בילדים עצה. אמר לו ליצחק: בניך חטאו לי. - אמר לפניו: רבונו של עולם, בני ולא בניך? בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע, קראת להם בני בכורי, עכשין בני ולא בניך? ועוד, כמה חטאו? כמה שנותיו של אדם - שבעים שנה. תוריד עשרין דאינד עונש עליהו - נותרו להו חמשיין. תוריד עשרין וחמשה דלילותא - נותרו להו עשרין וחמשה. תוריד שתיים עשרה וחצי של תפילה, אוכל ובית הכסא - נותרו להו שתיים עשרה וחצי. אם אתה סובל את כולם - מוטב, ואם לאו - פלגא עלי ופלגא עליך. ואם תמצא לומר כולם עלי - הא קריבית נפשי קמד. פתחו [ישראל] ואמרו: [יצחק] אתה אבינו. אמר להם יצחק: עד שאתם מקלסין לי - קלסו להקדוש ברוך הוא, יצחק מראה להם [לישראל, את] הקדוש ברוך הוא בעינים. מיד נשאו עיניהם למרום ואומרים "אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמו".

מלבי"ם תהלים פרק כז

(א) לדוד. במזמור הזה יבאר כי ההשגחה נמשכת אחר הדבקות בה', והדבק בו תדבק בו ההשגחה התמידית ותשמרהו מכל הפגעים וע"כ סמוך לבו לא יירא משום דבר רע, כי לא יאונה לצדיק כל רע רק ברגע אשר הפסיק חוט הדבקות ונפנה מעבודת ה', כמו שבאר במו"י (פני"ג משלישי), ...

ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק יז - ... והבן דעתי עד סופו והעלהו בידך, שאני לא אאמין שיעלם מהשם יתעלה דבר או איחס לו ליאות, אבל אאמין שההשגחה נמשכת אחר השכל ומדובקת בו, מפני שההשגחה אמנם תהיה ממשכיל ואשר הוא שכל שלם שלמות אין שלמות אחריו, אי"כ כל מי שנדבק בו דבר מן השפע ההוא, כפי מה ששיגהו מן השכל, ישיגהו מן ההשגחה, זהו הדעת הנאות אצלי למושכל ולכתובי התורה, ואמנם שאר הדעות הקודמות יש בהן תוספת וחסרון, אם תוספת יביא אל בלבול ושגעון גמור, ולהכחיש המושכל, ולהתגבר על המוחש, או קצור וחסרון, יתחייב להאמין אמונות רעות מאד בחק הש"י, ויתחייב הפסד סדור בני אדם, וימחה ויפסיד כל טובותיהם במדות ובדבריות, ר"ל דעת מי שמעלה ההשגחה מבני אדם וישוה ביניהם ובין אישי שאר מיני בעלי חיים:

ולכן מכל המון הבקשות אשר יבקש האדם ראוי שישים פניו אל שאלה אחת בה ימצא כל מבוקשו, והוא שידבק בה' תמיד. [אחת שאליתי מאת יקוק אותה אבקש שבתתי בבית יקוק כל ימי חיי: ...]

לקוטי תורה, בעל התניא, פרשת ראה דף לב - נקי "ישראל" מלשון "שר אל" והיו"ד מורה על התמדת הפעולה כמו ככה יעשה כו'. ופי' שבחי "אל" הוא "שר" ומושל בקרבו, דהיינו שיש בכל נפש מישראל ניצוץ אלהות ממש המחיה נפשו האלהית ומושך בטבעו למעלה לאור באור החיים למסור נפשו אליו ית' והוא למעלה מן החכמה ודעת שבנפשו, כי על ידי החכמה והדעת לא היה משיג בחי' זו לבטל ולהפקיר א"ע מכל, וכל בשבילו ית' וזהו בניס אתם לה' אלקיכם...:

• סליחות • שופרות • מזמור כ"ז